

בין לבנון לעזה – חזבאללה במבצע "עופרת יצוקה"

רון מנליס

בסיום מלחמת לבנון השנייה טענו רבים כי מדינת ישראל לא הצליחה לחזק את ההרתעה מול ארגון חזבאללה. בחינה של תגובת הארגון במבצע "עופרת יצוקה" והשוואתה לתגובתו במבצע "חומת מגן" מעידות כי פעולתה של ישראל במלחמת לבנון השנייה הביאה לחיזוק ניכר של ההרתעה.

לאחר סיומה של מלחמת לבנון השנייה נשמעו דעות שונות על מידת ההצלחה של מדינת ישראל להחזיר את ההרתעה מול ארגון חזבאללה. רבים מהמבקרים טענו כי העובדה שלארגון הייתה יכולת לירות עד רגע סיום המלחמה היא הוכחה לאי-ההצלחה של צה"ל במלחמה זו. אחרים גרסו כי הניסיון לפעול נגד כוונות האויב באמצעות תקיפה נרחבת, עוצמתית ומפתיעה של אתרי השלטון הצבאי והאזרחי שלו ("השפעה עקיפה") אינו יעיל וכי עלינו לרכז את פעולותינו נגד יכולותיו ("השפעה ישירה").

במלחמת לבנון השנייה פעל צה"ל במגוון אמצעים מול מרכזי כובד נבחרים של ארגון חזבאללה. מצד אחד פעל צה"ל מול יכולות ארגון חזבאללה, ובמרכזן יכולת שיגור הירי תלול המסלול. הפגיעה ביכולות השיגור באה לידי ביטוי בתקיפה מקדימה של מערך הרקטות שלו, "ציד" משגרים ומהלכי התמרון הקרקעי שכוונו לאתרים אשר בוצע מהם הירי; ומצד אחר תקף צה"ל בניינים רבים ברובע הדחייה, מרכז ההנהגה האזרחית והצבאית של ארגון חזבאללה. התקיפה בדחייה הייתה דוגמה לפעולה שנועדה להשפיע על כוונות האויב ולהמחיש לו את המחיר שישלמו לבנון ותושביה במקרה של מלחמה עתידית. תקיפה זו, כמו תקיפת כפרים ועיירות אחרים שבהם פעל הארגון בסביבה אזרחית, זכתה לכינוי "אפקט הדחייה". המותחים ביקורת על מידת השפעה של פעולה מול כוונות האויב טוענים כי ייתכן שהאויב יפעל בצורה לא רציונלית ויקבל החלטה שונה לחלוטין מזו

רון מנליס הוא קצין מודיעין וחניך המכללה לפו"ם, צה"ל

שכיוונו אליה באמצעות הפגיעה בתשתיותיו, במרכזי השלטון והכלכלה שלו. אחרים גורסים כי על פי התפיסה הבסיסית, צבא צריך לפעול קודם כול מול יכולות האויב, ורק לאחר מכן מול כוונותיו. אכן, תפיסה זו נכונה, ויש לשאוף אליה בכל פעולה צבאית.

עם זאת, האופן שבו הגיב ארגון חזבאללה באירועים קיצוניים, לאחר מלחמת לבנון השנייה, מוכיח כי לפעולה לא מידתית מול כוונות האויב הייתה השפעה רבה על חיזוק הרתעתה של ישראל ועל האופן שארגון חזבאללה פועל בו. ניתוח קצר של כמה אירועים בשנתיים וחצי האחרונות מלמד, כי אזרחי לבנון וראשי ארגון הטרור קלטו בבירור את הדי הפיצוצים מרובע הדחייה.

מאמר זה לא יעסוק באירוע המרכזי של התקופה שחלפה מאז סיום מלחמת לבנון השנייה. אירוע זה הוא ללא ספק חיסולו של עמאד מוע'נייה, סגן מזכ"ל הארגון לעניינים צבאיים, שהארגון מייחס לישראל. מי שיבקש לבחון תפיסה זו גם במקרה הזה יוכל להשוות את תגובת הארגון בחודשים הראשונים לאחר חיסולו של מוע'נייה לזו של ארגון חזבאללה לאחר חיסולו של מזכ"ל הארגון הקודם השיח' עבאס מוסווי ב־1992.

מאמר זה יתמקד בתגובת הארגון לפעילות צה"ל בעזה במבצע "עופרת יצוקה", שהסתיים במחצית חודש ינואר 2009. השוואה קצרה של התגובה במבצע זה לתגובתו של הארגון במבצע "חומת מגן" מוכיחה בבירור כי פעילותה הלא מידתית של ישראל במלחמת לבנון השנייה הופנמה והובנה. הרתעתה של ישראל מול ארגון חזבאללה איתנה מתמיד.

תגובת חזבאללה במבצע "חומת מגן"

חודש מרס 2002 היה החודש הרצחני ביותר בימי העימות האלים עם הפלסטינים שפרץ בספטמבר 2000. בחודש זה נהרגו 133 אזרחים וחיילים ב־17 פיגועי התאבדות בעורף מדינת ישראל ובעשרות פיגועי ירי וחדירה ליישובים בשטחי יהודה, שומרון ועזה. פיגוע ההתאבדות במלון "פארק" בנתניה (ב־27 במרס 2002), שבו נהרגו 29 אזרחים בארוחת ליל הסדר, היה למעשה "הקש" האחרון שהביא את ממשלת ישראל להחליט על יציאה למבצע "חומת מגן".

המבצע החל ב־29 במרס בהשתלטות על משרדיו של ערפאת ברמאללה, ונמשך עד הכרזתו של ראש הממשלה אריאל שרון על סיום המבצע ב־21 באפריל¹. במהלך המבצע השתלט צה"ל על ערי הגדה (למעט יריחו וחברון) ועל מרבית המרחב הכפרי, ופעל לראשונה זה שנים במחנות הפליטים בשכם ובג'נין. במבצע נהרגו 34 חיילים וכ־260 פלסטינים.

היציאה למבצע "חומת מגן" לוותה בגל אירועים אנטי־ישראליים בעולם, ובכללם הפגנות תמיכה בפלסטינים, פיגועים נגד יעדים יהודיים בעולם, הצהרות

חריפות של מנהיגי מדינות המערב וכינוסי חירום של מועצת הביטחון של האו"ם. מרבית מדינות ערב גינו בחריפות את ישראל ופעלו לסיומו המהיר של המבצע, אך רק ארגונו של חסן נסראללה פעל בצורה צבאית לסייע לפלסטינים. עוד ביומו הראשון של המבצע החל ארגון חזבאללה בביצוע ירי ארטילרי וטילים נגד טנקים לעבר מוצבי צה"ל בגבול הצפון. אירועים אלו, שזכו לכינוי "חומת מגן הצפונית", היו ניסיון של הארגון לפתוח חזית לחימה נוספת ולהקשות כך על צה"ל את ההתמקדות בפעילותו באזור יהודה והשומרון ובאזור חבל עזה. בקבלת האחריות לאירוע הירי הראשון ב-30 במרס נאמר: "לצד מילוי החובה לשחרור האדמות הלבנוניות מזהירה ההתנגדות את האויב הציוני מהמשך ההסלמה נגד העם הפלסטיני".²

ב-24 ימי המבצע ירה ארגון חזבאללה יותר ממאה טילים נגד טנקים ויותר מ-500 פצצות מרגמה ורקטות.³ בו בזמן חדר הארגון בתחום ישראל לצורך הנחת מטען וניסיון לתקיפת מוצב "גלדיולה". באירועים אלו נפצעו תשעה חיילים (חמישה מהם במצב בינוני).⁴ לצד הניסיונות לפגיעה בחיילי צה"ל ביצע הארגון ירי נגד מטוסי צה"ל שפעלו בלבנון. חלקים מן הפצצות שנורו נפלו גם בשטח ישראל, ונפצעו מהם קל כמה אזרחים.

בד בבד עם הפיגועים שביצע הארגון לאורך גבול הצפון נשמעו הצהרות רבות מבכיריו, אשר תמכו במאבק הפלסטינים וצינו כי פעילות הארגון נועדה לסייע להם במאבקם נגד ישראל. מזכ"ל הארגון חסן נסראללה אמר בנאומו ב-2 באפריל 2002: "אנו חווים בשלב זה ימים גורליים והיסטוריים, אפשר שמה שמתרחש עכשיו אינו רחוק ממה שהתרחש בשנת 1948. כל לבנוני שמבצע פעולה להגנה על פלסטין פועל בראש ובראשונה למען הגנה על לבנון. אנו נמלא את האחריות שלנו בלי לפחד".⁵ הוא קרא בגלוי ובבירור לפתיחת כל החזיתות – המדינית, הכלכלית והצבאית – נגד ישראל, כדרך הבלעדית להסרת המצור מהעם הפלסטיני.⁶ כחלק מתפיסה זו קיבל הארגון אחריות גלויה לכל פעולה נגד ישראל בימי המבצע.

תגובת ארגון חזבאללה במבצע "עופרת יצוקה"

בצהרי יום שבת 27 בדצמבר 2008, לאחר שנים של ירי רקטות לעבר ישובי עוטף עזה ומערב הנגב, יצא צה"ל למבצע "עופרת יצוקה". המבצע החל בתקיפה אווירית רחבה ומפתיעה על עשרות יעדי טרור ברצועת עזה, והסתיים 23 ימים לאחר מכן בהפסקת אש חד-צדדית שהכריזה עליה ממשלת ישראל. במבצע פעלו כוחות צה"ל נגד יעדי טרור בכל שטחי רצועת עזה, והתמרון הקרקעי בוצע בעיקר בחלקה הצפוני. במבצע נהרגו עשרה חיילי צה"ל ושלושה אזרחים. הפלסטינים דיווחו על יותר מ-1,200 הרוגים.

הדרישה של הפלסטינים כי חזבאללה יסייע להם על ידי פתיחת חזית לחימה שנייה בצפון הארץ נשמעה כמעט מדי יום, אך בכירי הארגון, ובראשם חסן נסראללה, בחרו להגיב בשורת טענות נגד מדינות ערב: "על מדינות ערב לא לאפשר לתוקפנות הזאת להשיג אף אחת ממטרותיה [...] כאן מונחת האחריות על הממשלות בעולם הערבי והאסלאמי וגם על העמים. הממשלות שלא נוקפות אצבע – על עמיהן לגרום להן לפעול [...] מזכ"ל הארגון נאם נאום לטלוויזיה ממקום מחבואו מדי ערב בימי המבצע. הוא פנה לעמי האזור לצאת להפגין, הטיל על מצרים אחריות למבצע, הכריז על יום אבל, קיים הצהרות הזדהות ואף שימש "פרשן" צבאי לפעילות ישראל ברצועת עזה ולמידת יעילותה, אך הוא נזהר מלאיים על ישראל.

יתרה מכך, נסראללה הביע חשש גדול מניצול המבצע בעזה לביצוע מהלך התקפי נגד ארגונו: "יש אפשרות שהאויב יפנה לעשות דבר מה בלבנון, לנצל את ההזדמנות הזאת [...] כל דברי ההרגעה שישראל לא תילחם בשתי חזיתות אינם רלוונטיים, היא כבר נלחמה בארבע חזיתות [...] דברים אלו נשמעו מאותו האדם ששש שנים קודם לכן, במבצע "חומת מגן", קרא לפתוח בכוח חזית נוספת נגד ישראל, ואף פתח מעשית בחזית זו.

בימי המבצע בוצע פיגוע אחד משטח לבנון לשטח ישראל (ב-8 בינואר), ובו נורו שתי רקטות אשר נפלו באזור הנרייה. באירוע שני (ב-14 בינואר) בוצע ניסיון נוסף לירי לעבר שטח ישראל, ובו נפלו שתי רקטות בשטח לבנון וכוחות צבא לבנון והאו"ם, הפועלים בדרום לבנון, מצאו שלוש רקטות אחרות מוכנות להפעלה. ארגון חזבאללה לא קיבל אחריות על האירועים, וההערכה הרווחת היא כי מדובר בירי שביצעו ארגונים פלסטיניים כתמיכה במאבק הפלסטינים ברצועת עזה. גם אם לא כך הדבר, והפיגועים בוצעו באישור או בסיוע של ארגון חזבאללה, הרי שהפעם, להבדיל מימי "חומת מגן", בחרו בכירי הארגון להסתיר זאת ואף להכחיש בכל תוקף. דוגמה לכך היא הצהרתו של מחמד פנייש, שר העבודה של לבנון מטעם ארגון חזבאללה, מיד לאחר הירי לעבר אצבע הגליל: "אנחנו [חזבאללה] לא יודעים מי שיגר את הרקטות האלו, אין לנו שום קשר לזה".⁹

בשני אירועי ירי הרקטות מלבנון במבצע "עופרת יצוקה" הגיב צה"ל בירי ארטילרי לעבר מקורות הירי. בעבר הגיב הארגון לאירועים אלו בהשבת ירי והציגם כהפרה ברורה של הריבונות הלבנונית. במבצע "עופרת יצוקה", לא זו בלבד שהארגון לא הגיב אלא שהוא הביע את חששו שמא תנצל ישראל את הירי לביצוע פעילות התקפית נגדו. כדבריו של שר העבודה: "אנחנו מסרבים לקבל את הניסיון של האויב לנצל את ההתקפות כדי להפנות את תוקפנותו כלפי לבנון".¹⁰ בחינת מספר ההרוגים הפלסטינים בשני המבצעים מחזקת עוד יותר את ההערכה כי שיקוליו של הארגון השתנו ואין לו רצון להגיב באלמות כלפי

תגובת חזבאללה במהלך מבצע "חומת מגן" ובמבצע "עופרת יצוקה"

מספר פלסטינים הרוגים	משך המבצע	מספר פלסטינים הרוגים	פיגועים מגבול לבנון	פצצות מרגמה ורקטות שנפלו בשטח ישראל	נפגעים מפגיעים בגבול לבנון
כ-260	24 ימים	כ-260	19	יותר מ-500	9
כ-1,200	23 ימים	כ-1,200	1	2	0

מדינת ישראל. על אף הנתונים המצביעים, בראייתו, על הקושי שהתעורר בקרב הפלסטינים בעקבות מבצע "עופרת יצוקה" ומתבטא במספר ההרוגים, בחר הארגון שלא להגיב.

סיכום

מאות הרקטות שירה ארגון חזבאללה במבצע "חומת מגן" התחלפו בשורת נאומים והצהרות כלליות של בכירי הארגון על הצורך של העולם הערבי לסייע לפלסטינים במבצע "עופרת יצוקה". החלטת ראשי הארגון לסייע לפלסטינים על ידי פתיחת חזית שנייה ופגיעה ביעדים ישראלים כמעט מדי יום במבצע "חומת מגן" התחלפה בהצהרות כלליות על מצב הקהילה הערבית וביקורת על מדינות ערב המתונות על התנהלותן במבצע "עופרת יצוקה".

הלחץ הציבורי חסר התקדים מצד הרחוב הפלסטיני והלבנוני חייב את הארגונים בלבנון להגיב בצורה כלשהי. התגובה הראשונה והמינורית הייתה רק ב-8 בינואר 2009, כשבועיים לאחר תחילת המבצע, ונראתה כתגובה שמטרתה לצאת ידי חובה. הכוונה במאמר זה להצביע על ההבדל המהותי בינה ובין התגובות

במבצע "חומת מגן", אז הגיב הארגון כבר ביומו הראשון של המבצע. ההחלטה שלא להגיב גם לאחר ידי התגובה הארטיילרי של ישראל וכן ההימנעות מאיום מפורש על ישראל רק מעצימות ומחזקות הבדל זה.

ההחלטה של ארגון חזבאללה שלא להגיב לאירועי מבצע "עופרת יצוקה" ולהימנע בכל דרך אפשרית מפתיחת חזית נוספת יכולה להיות מיוחסת למגוון רחב של סיבות (ובהן לבחירות הצפויות לפרלמנט הלבנוני).

אין ספק כי כמה מהן אכן קיבלו משמעות בהערכת המצב שקיימו בכירי הארגון בימי הלחימה בעזה. גם לתוצאות המלחמה, החלטה 1701, פריסת חיילי צבא לבנון וכוחות יוניפי"ל בדרום לבנון יש השפעה מסוימת, אך חוסר התגובה של הארגון, התמקדותו בדיבורים על חשבון המעשים ואי-סיוע

חוסר התגובה של הארגון ואי-סיוע ממשי לפלסטינים בעזה מוכיח כי למלחמת לבנון השנייה אכן הייתה השפעה מרסנת על קברניטי הארגון.

ממשי לפלסטינים בעזה, מצביע יותר מכול על השפעת מלחמת לבנון השנייה על קברניטי הארגון.

מכיוון שהתמרון הקרקעי שאיר זיכרון חלש יחסית, ויכולות הארגון שנפגעו בלחימה שוקמו מאוד, אפשר לייחס התנהגות זו לתגובתה הלא מידתית של ישראל. למרות הקושי לשכנע את הספקנים כאן, בישראל, עד היום רחובות הדחייה ובתי עיטא א-שעב הם תזכורת לתגובה זו, ומצליחים לשכנע את אזרחי לבנון ואת מקבלי ההחלטות בה לפחות. כדבריו של סעד חרירי, ראש סיעת "העתיד" בפרלמנט הלבנוני, במבצע "עופרת יצוקה": "אני בטוח שכלקח ממלחמת לבנון השנייה חזבאללה לא יפעל בגבול ישראל".¹¹

פעילות צה"ל בעזה במבצע "עופרת יצוקה" היא תזכורת גם לארגון חזבאללה כי מדינת ישראל ממשיכה להגיב בעצמה לפיגועים המבוצעים נגדה. עם זאת, אין תוצאות הניתוח שהוצגו כאן מבטיחות כי המצב יישמר תמיד. ייתכן מאוד כי בנסיבות מסוימות, בעקבות הערכת מצב שתתקיים בארגון או בעקבות השתנות המצב הפנימי בלבנון (לאחר הבחירות הפנימיות הצפויות במאי 2009 או בעקבות סיום עבודת צוות הבדיקה בנושא רצח הנשיא לשעבר חרירי) יבחר הארגון לבצע פיגוע נגד מדינת ישראל בגבול הצפון או בחו"ל. אם אכן יחליט הארגון לעשות זאת, תהיה תגובת צה"ל המפתח לשימור ההרתעה מולו.

הערות

- 1 הצבא הכריז על הסיום הרשמי של המבצע ב-25 באפריל 2002.
- 2 רדיו נור, 30.3.2002.
- 3 הנתונים ממסמך פנימי של צה"ל.
- 4 יש לציין כי בין 14 באפריל 2002 ל-23 בו לא ביצע הארגון פיגועים בעקבות לחץ בין-לאומי רחב על ממשלת לבנון.
- 5 אלמאנר, 2.4.2002.
- 6 אלסיאסה, 31.3.2002.
- 7 רועי נחמיאס, "נסראללה: מצרים שותפה לפשע ולאסון", YNET, 28.12.2008.
- 8 שם.
- 9 רויטרס, "חיזבאללה: לא מעורבים בירי הקטיושות", YNET, 15.1.2009.
- 10 שם.
- 11 אמיר בוחבוט וג'קי חוגי, "לא לאבד את הצפון", מעריב, 7.1.2009.